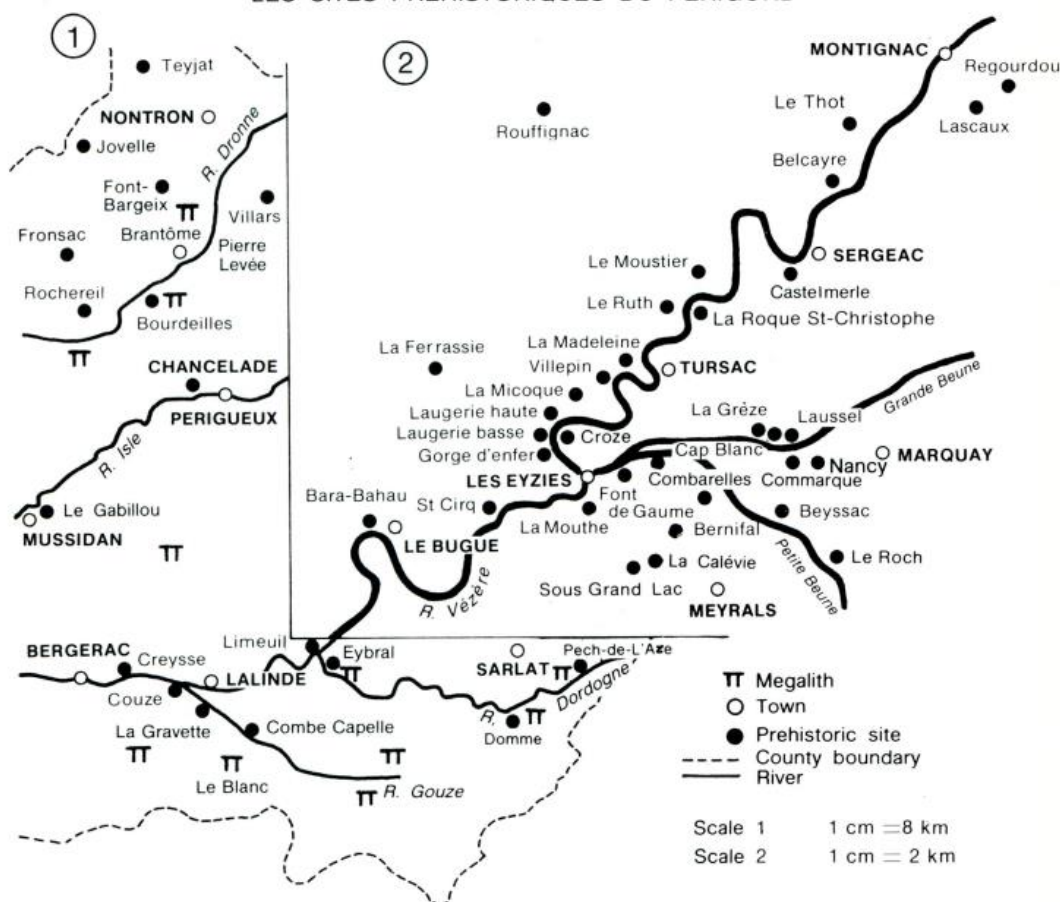

Het dal van de Vézère, erfgoed van onze voorvaderen

Welkom in het dal van de Vézère, prehistorische parel van de Périgord. De Vézère stroomt in het zuidwesten van Frankrijk, in het hart van het departement Dordogne. Over een lengte van zo'n vijftig kilometer, is het dal van de Vézère één van de toeristische juweeltjes van de "Périgord Noir". Het dal is vermaard vanwege de vele prehistorische bezienswaardigheden (ouder dan 400.000 jaar!), waarvan er 15 op de werelderfgoedlijst van de UNESCO staan. In de stad Montignac-Lascaux is in 1940 één van de grootste prehistorische ontdekkingen aller tijden gedaan: de grot van Lascaux ook wel de Sixtijnse Kapel van de prehistorie genoemd. Deze grot is gedurende vele jaren, tot de sluiting in 1963, geopend geweest voor het publiek. Door de enorme toeristische belangstelling (1500 bezoekers per dag) en het koolzuurgas door de menselijke ademhaling, begonnen de prehistorische tekeningen aangetast te raken. Reden om de grot van Lascaux definitief voor het publiek te sluiten. Alleen bij zeer hoge uitzondering kan een beperkt aantal wetenschappers de grot voor wetenschappelijke doeleinden bezoeken.

Niet ver daarvandaan ligt de gemeente Les Eyzies-de-Tayac-Sireuil, omschreven als wereldhoofdstad van de prehistorie. Hier hebben Peyrony, Lartet, Capitan, de paters Breuil en Glory gestudeerd. Hier is de Cro-Magnon mens ontdekt en kunnen we het Nationale Museum van de Prehistorie bezoeken. Hier staat ook het bekende beeld van de Prehistorische Mens van Paul Dardé, symbool van de prehistorie in de Périgord.

LES SITES PRÉHISTORIQUES DU PÉRIGORD

Geschiedenis in vogelvlucht

Opgravingen hebben aangetoond dat al meer dan een miljoen jaar geleden voorouders van het mensdom hebben geleefd in dit deel van het oude Europa. In de oude steentijd zijn er, afgewisseld door warmere perioden, vier ijstijden geweest. Ongeveer 600.000 jaar geleden wordt het ontstaan van de eerste cultuuruitingen in de regio aangenomen. De vóór-mensen uit die periode kenden reeds het vuur en maakten de eerste primitieve werktuigen uit steen. Rond 150.000 geleden, - voor het begin van de laatste interglaciale periode - kwam in Midden-Europa de Neanderthaler voor. In Frankrijk werden bij opgravingen schedels gevonden met onderling verschillende kenmerken, terug te brengen op drie verschillende types pre-hominiden. In de stenen werktuigen die deze volkeren gebruikten valt ook verschil in bewerkingsmethodiek te ontdekken. In de laatste ijstijd stierf de Neanderthaler uit, en omstreeks 40.000 v. Chr. ontstond de mens die met Homo sapiens wordt aangeduid. In het stroomgebied van de Dordogne is dat de Cro-Magnon mens, de schepper van de rotstekeningen die men in de grotten van deze streek aantreft. De oudste dateren van 40.000 v. Chr. Na 10.000 v. Chr. was deze cultuur verdwenen. Het terugtrekkend ijs dreef het rendier naar noordelijker streken en de jagers volgden in zijn spoor. Uit deze overgangstijd van het Mesolithicum (de Midden-Steentijd) is bijna niets gevonden, waarschijnlijk mede een gevolg van

het gebruik van minder duurzame materialen dan steen, zoals leder, hout, darm e.d. Pas met het Neolithicum (Nieuwe-Steentijd), ca. 4250 v.Chr., en de vervaardiging van aardewerk, kwamen weer nieuwe vondsten voor. Ca. 2800 v. Chr. eindigde dit tijdperk en werd gevolgd door de Bronstijd en later door de IJzertijd. Na 500 v. Chr. kwamen Keltische stammen vanuit Oost-Europa Frankrijk binnen.

In het dal van de Vézère

Als je vanuit het punt waar de Vézère bij Limeuil uitmondt in de Dordogne de rivier stroomopwaarts volgt kom je via Le Bugue al spoedig bij Les Eyzies, een naam die nauw verbonden is met de vóór- en vroege geschiedenis en met de prehistorische kunst van dit land.

Ook wanneer je krap in de tijd zit, loont het de moeite toch minstens twee grotten met prehistorische kunstuitingen te bezoeken. De meest beroemde grot in deze omgeving is die van Font-de-Gaume, gevolgd door Les Combarelles, Rouffignac en vele andere die hier ook uitvoerig beschreven worden. Maar eerst een algemeen overzicht van de ontdekking en de bestudering van dit erfgoed van onze verre voorouders.

De ontdekking van de prehistorische kunst

Onderzoek op het terrein van de prehistorische kunst is voor het eerst gedaan in Spanje waar in 1869 toevalligerwijze een grot werd ontdekt met kunstwerken uit de prehistorische tijd. De expositie van deze vondsten op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1879 bracht een nadere onderzoek van de grot op gang die uitmondde in de vondst van een groot aantal grotschilderingen in de inmiddels beroemd geworden grot van Altamira. Vele oudheidkundigen maakten studie van de rotstekeningen maar zoals meestal werden de geleerden het niet eens over de echtheid. Terwijl een groep deskundigen de tekeningen dateerde in de ijstijd, meenden anderen dat ze na ontdekking van de grot in 1869 door een of andere oplichter waren aangebracht om de wetenschap een poets te bakken. De aanhangers van de ijstijdtheorie wonnen veld toen in 1883 nieuwe vondsten werden gedaan in Frankrijk, in de grotten van Pair-non-Pair in het departement Gironde. Deze rotstekeningen werden ontdekt in een tot dan toe onbekende rotsholte, zodat bedrog uitgesloten kon worden geacht. Maar het duurde tot 1895, toen verdere ontdekkingen gedaan werden in de grotten van La Mouthe (dep. Dordogne) en Marsoulas (dep. Haute-Garonne) eer de wetenschappelijke discussie op gang kwam en nog ging het niet van harte. Pas in het begin van de vorige eeuw kwam de doorbraak toen bij Les Eyzies de grotten Les Combarelles en Font-de-Gaume werden ontdekt. De vondsten in deze grotten herinnerden aan de rotstekeningen van Altamira. Zo werd een vergelijkend onderzoek ingesteld, en de geleerden werden het eens over de conclusie dat het inderdaad ging om kunstuitingen van mensen die in de ijstijd deze streken hadden bevolkt. Bij verdere vondsten in Noord-Spanje en in Frankrijk kreeg men een steeds beter overzicht van deze prehistorische kunst die men onder de naam Franco-Cantabrische Kunst een etiket oplakte. De

ontdekkingen zetten zich voort tot aan de Eerste Wereldoorlog. Daarna deed men nog belangrijke vondsten in 1922 (Pech-Merle) en 1940 (Gabillou). In hetzelfde jaar ontdekte men de belangrijkste van allemaal, de grot van Lascaux. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het onderzoek weer op gang, en in de jaren 1950 ontdekte men achtereenvolgens Cougnac bij Gourdon, Rouffignac bij Les Eyzies en tenslotte Villars, 40 km ten noorden van Périgueux, in 1958.

Men kan er zeker van zijn dat nog een onbekend aantal grotten op hun ontdekking wacht. Het zal altijd weer het toeval zijn dat de weg naar nieuwe bodemschatten opent. Meestal waren het spelende kinderen, loslopende honden en verdwaalde schapen die tot de vondsten leidden.

Vorm en betekenis van de prehistorische kunst

Globaal gezien onderscheiden wij drie categorieën kunstuitingen: schilderijen, rotstekeningen en reliëfs, waarvan de eerste categorie het meest voorkomt, met als onderwerp voornamelijk dierfiguren. De mens vindt men zelden afgebeeld. Bij de dierfiguren gaat het meestal om mammoeten, bizons, wilde paarden, herten, runderen en steenbokken. Wilde katten, neushoorns, beren, antilopen, vissen en vogels komen daarentegen slechts sporadisch voor. De levendigheid van de meeste voorstellingen wordt nog eens onderstreept door de toepassing van verfstoffen die in de loop van vele eeuwen nog niets aan frisheid hebben ingeboet. De schaarse mensafbeeldingen die gevonden zijn bestaan uitsluitend uit rotstekeningen die op een uiterst nonchalant en schetsmatig karakter zijn afgebeeld.

De geleerden zijn het lang oneens geweest over de betekenis van de voorstellingen. Pas in de jaren '20-'30 van de vorige eeuw werd men het eens over de opvatting dat het hier niet ging om wandversiering in rots woningen van jagersvolken uit de jongste steentijd, zoals men aanvankelijk had gedacht. Bij opgravingen was namelijk gebleken dat sporen van menselijke bewoning zoals werktuigen, eetgerei en stookplaatsen niet gevonden werden in de grotten maar wel ervóór, onder de zgn. abri's: de vooruitstekende rotsformaties boven de ingang van rotsholen. Dus moest een diepere betekenis aan de afbeeldingen worden gehecht die op het cultisch/religieuze vlak ligt. Zo kwam men tot de conclusie dat de schilderijen een soort magische bezwering vormden die de jagers succes moest opleveren bij de jacht, die immers hun enige bestaansmogelijkheid was. De muurschilderingen zijn afbeeldingen van verhoopte buit, met daarop de afdruk van mensenhanden in een bezwerend gebaar. In de gaaf bewaarde rotsschilderingen van Pech-Merle zijn die handafdrukken duidelijk te onderscheiden. Blijkbaar heeft men ze met verf omlind vastgelegd op de dierenlijven. Dit bezweringsgebaar wordt overigens nog in onze tijd toegepast door de Aborigines van Australië.

Beroemd is de voorstelling van een mammoet die in een kuil is gevallen (Font-de-Gaume). Blijkbaar was het systeem van valkuilen ook een manier van jagen, naast het gebruik van pijl en boog en werpspies, die men soms in de afgebeelde dieren kan onderscheiden. Voorstellingen bij verdere categorieën van rotstekeningen en reliëfs hadden te maken met een vruchtbaarheidscultus.

Beroemd is vooral de Venus van Laussel, zo genoemd naar de vindplaats bij Laussel in de Dordogne. De afbeelding betreft een jonge vrouw met overdreven geslachtskenmerken en zonder gezicht. Men verklaarde de bizonhoorn in haar rechterhand als een symbool van vruchtbaarheid. Aangezien de rotstekeningen een cultische betekenis hebben ligt het voor de hand te veronderstellen dat deze jagersvolken ook speciaal aangewezen personen kenden die als priester of tovenaars de voorgeschreven rituelen uitvoerden. Een stap verder brengt ons tot de veronderstelling dat vóór de rotstekeningen en reliëfs rituele dansen werden uitgevoerd. Voor deze opvatting pleit het feit dat in de grot van Tuc d'Audoubert voetsporen zijn ontdekt die alleen maar afkomstig kunnen zijn van dansende mensen. Misschien heeft men bij deze dansen ook muziek gemaakt. In een aantal grotten zijn slingerhoutjes gevonden die, aan een snoer snel rondgedraaid, een zoemend geluid maken. Bovendien vond men houten fluitjes en een klein aantal benen pijpjes die een eigenaardige klank voortbrengen als men erop blaast.

Techniek, materiaal en conservering van de prehistorische kunst

De rotstekeningen zijn met behulp van een scherp geslepen steen of idem knekel in de betrekkelijk zachte kalksteen aangebracht. Een primitieve kunstvorm in vergelijking met de rotsschilderingen die een grotere technische kennis vereisten, alleen al om de kleurstoffen te kunnen vervaardigen die, naar men bij chemisch onderzoek ontdekte, gemaakt zijn uit in de natuur voorkomende stoffen als rode oker, zwarte aarde, as en ijzeroxiden. Deze grondstoffen werden met dierlijke substanties vermengd zoals bloedserum, vet en eiwit om er een samenhangende verf van te maken. Penselen maakte men van holle beenderen, waar lange dierenharen doorheen werden getrokken. De grotten werden verlicht door vetlampjes waarvan er in totaal zo'n 20 bewaard zijn gebleven.

Het mag een wonder heten dat er zoveel kunstwerken uit de ijstijd in de grotten van Zuidwest-Frankrijk de tand des tijds hebben doorstaan, als men bedenkt dat er de nodige aardbevingen overheen zijn gegaan. Om nog te zwijgen van de temperatuurswisseling, de schommelingen in de luchtvochtigheid en de chemische processen die ze bedreigden. Voor de beste conservering heeft de natuur zelf gezorgd. Langzaam doorsijpelend water lost de kalk op in de rotsen, waardoor in de loop van duizenden jaren op de schilderingen een vliesdun kalklaagje ontstond.

Op die plaatsen echter waar het kalklaagje zich al gevormd had voor de schilderingen werden aangebracht, hebben de kunstwerken veel geleden van verwerking. In Lascaux is dat het geval. Na de ontdekking van de grotten veranderde het daar heersende klimaat ten gevolge van de voortdurende bezoekersstroom: de menselijke adem verhoogde de luchtvochtigheid zodat zich schimmels en zwammen vormden op de rotswanden. Omdat men nog steeds geen methode heeft gevonden om dit verschijnsel te bestrijden, heeft men de grotten van Lascaux al in de jaren 1960 moeten sluiten voor het publiek. Alleen een klein aantal onderzoekers wordt nog toegelaten. In andere grotten, zoals Font-de-Gaume en Rouffignac, biedt de beschermende kalklaag op de schilderingen voldoende garantie voor hun voortbestaan, hoewel men ook in

deze grotten voortdurend slag moet leveren tegen algen, mossen en dergelijke, daarbij ook nog doorlopend toezicht moet houden op toeristen die hun initialen in de rotswand krassen, zodat men in verschillende grotten het bodemniveau kunstmatig heeft moeten verlagen.

Oorsprong en ontwikkeling van de prehistorische kunst

De sporen van menselijke cultuur gaan terug tot de periode van 600.000 tot 800.000 jaar geleden. Uit de vroegste tijden zijn slechts eenvoudige stenen werktuigen bekend, en tegen het einde van de oude steentijd tot gebruiksvoorwerp bewerkte knekels.

Dan treedt een nieuw type mens naar voren: opvolger van de Neanderthaler en voorganger van ons huidige menstype de Cro-Magnon. Deze leeft niet meer in kleine groepen van rondtrekkende jagers, maar vestigt zich met zijn clan - of in aansluiting bij andere clans - onder de al eerder genoemde abri's. Hij is de schepper van de ijstijdkunst waarvan de oudste sporen op ± 40.000 v. Chr. worden gedateerd en die bestaan uit parallel aan elkaar lopende krassen in de kalkrots (Gargas, Pech-Merle) die geen herkenbare motieven weergeven. Aangenomen wordt dat deze krassen een door mensen gemaakte nabootsing zijn van door beren achtergelaten krassporen in rotswanden. Hieruit hebben zich op een gegeven ogenblik in de periode van de ijstijd die met Aurignacien wordt aangeduid, figuratieve afbeeldingen ontwikkeld, die aanvankelijk nog stijf en houderig aandoen (Bara-Bahau). Aangezien in vele grotten voorstellingen worden aangetroffen op verschillende steenlagen uit diverse perioden die geen verband met elkaar hebben, is het mogelijk om de ontwikkeling van deze primitieve kunst stap voor stap te volgen. Tegen het eind van het Aurignacien (± 20.000 v. Chr.) wordt de manier van schilderen wat lossier, de contouren minder scherp en het kleurpalet meer gevarieerd. De dierfiguren zijn meestal zwart omrand terwijl het lijf in kleur is uitgevoerd. In de grotten van de Pyreneeën overheersen de rode tinten, terwijl langs de Vézère en de Dordogne bruin, geel en zwart de boventoon voeren.

De op het Aurignacien volgende periode van het Solutréen heeft voornamelijk rotstekeningen en reliëfs voortgebracht. Zij geldt als een soort overgangperiode naar het Magdalénien dat gerekend wordt na ± 18.000 tot 10.000 geleden. In deze periode komt de Franco-Cantabrische kunst tot volle bloei. Nu worden de diervoorstellingen verlevendigd door strepen of punten (Pech-Merle). De dieren worden niet meer staande uitgebeeld maar in beweging, lopend, galopperend, zich omkerend of dodelijk getroffen neerstortend. Tegen het eind van het Magdalénien maakt de natuurgetrouwe weergave steeds meer plaats voor stilerende die geleidelijk de kant op gaat van de abstracte kunst van het Mesolithicum en Neolithicum.

Overzicht van de tijdperken

De archeologie noemt vondsten en perioden naar de plaats van hun ontdekking. Het feit dat bijna alle prehistorische tijdperken Zuidwest Franse plaatsnamen dragen, is een teken van de uitzonderlijke betekenis van dit gebied. Hieronder de culturele ontwikkeling van de mens in de verschillende perioden van de oude steentijd.

Belangrijkste Cultuurtradities van de Dordogne

Vroeg-Paleolithicum (3,3 miljoen tot 300.000 jaar BP)

Acheuléen: 1,75 miljoen jaar tot 300.000 jaar.
Genoemd naar St. Acheul.

Midden-Paleolithicum (300.000 tot 45.000 jaar BP)

Moustérien: 300.000 tot 35.000 jaar BP.
Genoemd naar Le Moustier (Dordogne).
Periode van de Neanderthaler.

Laat-Paleolithicum (40.000 tot 10.000 jaar BP)

Châtelperronien : 36.000 tot 32.000 jaar BP.
Genoemd naar Châtelperron (Allier).
Neanderthaler / Cro-Magnon.

Aurignacien : 39.000 tot 22.000 jaar BP.
Genoemd naar Aurignac (Haute-Garonne).
Moderne mensen.

Gravettien : 29.000 tot 22.000 jaar BP.
Genoemd naar La Gravette bij Bayac.
Het Gravettien wordt ook gezien als de opvolger van het Aurignacien. Het Aurignacien zou dan niet eindigen op 22.000 maar op 29.000 jaar BP.

Solutréen : 22.000 tot 18.000 jaar BP.
Genoemd naar Solutré-Pouilly (Saône-et-Loire).

Magdalénien : 18.000 tot 10.000 jaar BP.
Genoemd naar de grot La Madeleine (Dordogne).
Het Magdalénien is de periode van de meesterwerken / kunstuitingen van het Paleolithicum.
Grot van Lascaux en Altamira.

Périgordien : 37.000 tot 22.000 BP.
Genoemd naar Périgord (Dordogne).
Wordt soms gezien als de opvolger van het Moustérien, of als een bestaande naast het Aurignacien, of zelfs niet erkend als een aparte cultuur.

Les Eyzies, hoofdstad van de prehistorie

De meeste prehistorische grotten en vindplaatsen liggen op betrekkelijk korte afstand van elkaar in het dal van de Vézère in de buurt van Les Eyzies. Vandaar dat het plaatsje zich de weidse titel heeft aangemeten die boven dit hoofdstuk staat, en terecht. Les Eyzies ligt op een smalle oeverstrook van de Vézère. Vlak achter het plaatsje rijst een rotsformatie op die op 60 m hoogte een abri vormt. Halverwege, dus 30 m boven Les Eyzies, vertoont de rots een soort terras waar al in de 12e eeuw een burcht werd gebouwd door de Heren van Tayac. In de 16e eeuw verbouwd tot Renaissancepaleis werd het slot tijdens de Franse Revolutie grotendeels verwoest. Vlak voor de Eerste Wereldoorlog kwam de ruïne in het bezit van de staat die er een museum van maakte dat nu - na verbouwing en uitbreiding in de jaren 1970 - de grootste verzameling prehistorische kunst ter wereld bevat.

Alvorens de grotten te bezichtigen kunt u het best rondneuzen in het museum dat u via een trap vanuit Les Eyzies bereikt. Vóór het museum ziet u een beeld dat een Neanderthaler voorstelt. Binnen treft u een uitvoerig overzicht aan van de opeenvolgende ijstijden met tussenliggende perioden en van de ontwikkelingen bij het vervaardigen van werktuigen. In een andere zaal zijn voorbeelden van prehistorische kunst te zien: ivoorsnijwerk, kleine bas-reliëfs en bewerkte beenderen. In een vitrine ziet u een kopie van de Venus van Laussel, het origineel bevindt zich in het Musée d'Aquitaine te Bordeaux. In het voormalig lokaal van de paleiswacht zijn ontelbare werktuigen geëxposeerd vanaf de oudste steentijd tot en met het bronzen en ijzeren tijdperk. Imposant middelpunt van deze zaal is een enorm brok kalksteen, afkomstig uit de Fourneau de Diable met afbeeldingen van stieren. Het brok maakte deel uit van een steenlaag uit het Solutréen, en is dus ca. 20.000 jaar oud. Vanuit het wachtlokaal komt u via de tuin in de andere vleugel van het gebouw, waar u o.a. een origineel graf ziet uit het Magdalénien, compleet met een skelet in hurkzit. In dezelfde zaal zijn in vitrines de grafgaben te zien die bij dit vrouwskelet zijn gevonden: een groot aantal vuurstenen, kleine dierlijke beenderen (van hond of poes) en een halsketting van hertentanden. In de bovenverdieping bevindt zich een bibliotheek met meer dan 5000 boekwerken over prehistorie en oude geschiedenis, die echter alleen voor wetenschappelijke doeleinden mag worden gebruikt, en dus niet voor publiek toegankelijk is.

Grotten en vindplaatsen

Font-de-Gaume

Een paar honderd meter buiten Les Eyzies komt u bij een afslag van de D47 waar een smal pad bergopwaarts voert naar de onder eenabri gelegen ingang van de Font-de-Gaume, waar in 1901 rotsschilderingen werden ontdekt. Door een smalle gang, de Rubicon genoemd, komt men in de pijpenla-achtige hoofdruimte van de grot die met haar drie aftakkingen een totale lengte heeft van 120 m. Men heeft het vloeroppervlak kunstmatig verlaagd om de schilderingen buiten bereik van de bezoekers te houden. Er zijn hier ongeveer 200 dieren afgebeeld, waaronder 80 bizons, 40 wilde paarden en 23 mammoeten. Speciale aandacht verdient de bizonvoorstelling in de hoofdruimte bij de ingang en een tweede soortgelijke voorstelling in de linkerzijkamer, verder de afbeelding van een wolf bij de doorgang naar dit deel van de grot, en één van neushoorns in het binnenste gedeelte die helaas meestal niet aan bezoekers wordt getoond. In de jaren 1967-1968 werden bij restauratiewerkzaamheden nog meer diervoorstellingen ontdekt, waaronder veel tekeningen. Van de schilderingen zijn er maar weinig in zwart uitgevoerd, de meeste zijn polychroom in nuances van zachtgeel via oker en bruin naar dieprode tinten. Bij veel afbeeldingen zijn de natuurlijke welvingen van de grot in de compositie betrokken; vooral loodrecht naar beneden lopende kalkstrepen in het gesteente zijn vaak in de voor- of achterpoten van de dieren verwerkt. De meeste schilderingen dateren uit het begin van het Magdalénien, zo ongeveer 15.000 v.Chr. Font-de-Gaume geldt als één der belangrijkste vindplaatsen en komt wat betreft de kwaliteit van de schilderingen direct na Lascaux en Altamira.

Les Combarelles

Vlak voor de ontdekking van de grotschilderingen van Font-de-Gaume hadden dezelfde experts onderzoek gedaan in de grot die Les Combarelles wordt genoemd en die bestaat uit een vertakking in twee gangen die al meteen achter de ingang ieder huns weegs gaan, over een gezamenlijke lengte van 500 m. De linkergang gaat na 100 m over in een onderaardse beek die soms na hevige regenval de hele grot overspoelt. In deze ruimte heeft men meer dan 300 rotstekeningen ontdekt van dierfiguren die vaak moeilijk te identificeren zijn omdat de tekeningen op veel plaatsen over en door elkaar heen lopen. Maar zoveel is wel duidelijk dat de verscheidenheid van de afgebeelde diersoorten nergens zo groot is als juist in Les Combarelles. Naast de gebruikelijke wilde paarden, mammoeten, bizons, steenbokken en rendieren, zie je hier ook nog wilde katten, leeuwen, beren en zelfs een vos en een neushoorn. De correcte anatomie en de soepele manier waarop ze geschilderd zijn duiden op dezelfde periode als die van Font-de-Gaume, dus het Magdalénien.

Abri du Cap-Blanc

Vlak na Les Combarelles bereikt u op de D48 een afsplitsing die omhooglopend het dal in gaat van de Beune, een zijriviertje van de Vézère. Op dit pad door het bos komt men na enige tijd uit bij een open plek vanwaar men een verrukkelijk

uitzicht heeft op de ruïne van Chateau Commarque, een burcht uit de 13e eeuw. Aan de achterkant van de open plek bevindt zich een overhangende rotswand waaronder in 1909 een sensationele vondst is gedaan, nl. een reliëf van een aantal paarden en, meer schetsmatig aangegeven, twee hertenkoppen en enkele bizons.

Het bijzondere van dit in het Magdalénien gedateerde reliëf is dat de dierfiguren over een lengte van 15 m en ongeveer half levensgroot uit de natuurlijke rotsformatie gekapt zijn. Dit monumentale kunstwerk behoort tot de oudste in zijn soort en is van

onschatbare waarde. Om het tegen verwerking te beschermen heeft men een gemetselde afscheiding aangebracht die tevens moedwillige beschadiging door bezoekers onmogelijk maakt. Bij het graafwerk voor deze muur werd nog een andere aardlaag ontdekt, waarin zich het graf bevond van een jonge vrouw. Deze vondst is in zijn geheel door verkoop terechtgekomen in de VS waar zij deel uitmaakt van een museumcollectie. Het graf dat u nu in de vitrine onder de abri ziet is een kopie.

Grotte de la Grèze

De Grotte de la Grèze ligt 100 m voorbij de Abri du Cap-Blanc. Het gaat hier om een onder een abri gelegen rotsholte van ca. 10 m doorsnee waarin men in 1904 diverse vondsten deed uit verschillende tijdperken afkomstig, maar in ieder geval minstens 10.000 jaar oud. Opmerkelijk is de rotstekening van een bizon die, hoewel voor het overige zoals gebruikelijk en profiel weergegeven, de kop omwendt zodat de bezoeker beide horens te zien krijgt

Rouffignac

Enige kilometers benoorden Les Eyzies ligt de grootste van de tot nu toe ontdekte prehistorische grotten, Rouffignac, ook wel Cro de Granville genaamd, bestaande uit een groot aantal gangen en tunnels met een gezamenlijke lengte van 10 km. In vroeger tijden werden ze wel als schuilplaats benut. Toen in 1956 een grote rots kamer werd ontdekt met wandschilderingen uit de ijstijd, ontstond een heftig debat over de echtheid van de kunstwerken omdat sommigen het mogelijk achtten dat iemand elders ontdekte rotsschilderingen hier zou hebben nagemaakt. Gelukkig bracht de inmiddels ontdekte C14-methode uitkomst. Met behulp daarvan kan men nl. de ouderdom van organische stoffen vaststellen, en zo bleek dat de schilderingen inderdaad echt waren.

Omdat de grotten door hun uitgestrektheid nauwelijks te belopen zijn, heeft men een elektrisch treintje geïnstalleerd dat de bezoekers ten dienste staat. De schilderingen beginnen op 600 m van de ingang, ze dateren uit midden en eind van het Magdalénien en vertonen de gebruikelijke diersoorten, paarden, bizons, roofdieren, steenbokken en mammoeten, in totaal zo'n 200 stuks. Opvallend veel mammoeten, zodat Rouffignac vaak wordt aangeprezen als “de grot van de 100 mammoeten”.

Bara-Bahau

Hoewel men het over de juiste datering niet eens is, staat toch vast dat de

uiterst primitieve afbeeldingen die met een vinger of een stokje in de zachte mergel laag van de grot van Bara-Bahau werden aangebracht mogen gelden als één van de oudste kunstwerken van de mensheid die tot dusver gevonden zijn. Men schat hun ontstaan op een tijdstip van 20.000 a 30.000 jaar geleden. De Caverne de Bara-Bahau is amper 120 m lang, en ligt op 2 km ten westen van Le Bugue. Zij werd in 1951 ontdekt.

Tayac

De rots van Tayac is een bijzonder fraai voorbeeld van een abri. Om hier te komen moet u in Les Eyzies de spoorovergang in het stadsdeel Fayac oversteken en vervolgens zo'n 100 m langs de Vézère stroomafwaarts rijden. Een middeleeuws gebouw op de rots van Tayac werd in 1410 tot op de grondvesten verwoest. Het betrof hier een burcht die de weg langs de Vézère beheerste. Thans is in een gerestaureerd deel van de voormalige bouw een speleologisch museum gevestigd.

Gorge d'Enfer

Het betreft hier een nauwe dal strook achter de rots van Tayac waarin nog zo'n zes plaatsen zijn aan te wijzen waar menselijke bewoning in het stenen tijdperk sporen heeft nagelaten. Vooral bekend is de Abri du Poisson, genoemd naar een reliëf uit het Périgordien, dat een zalm te zien geeft van meer dan 1 m lengte, ontdekt in 1912 en door onteigening behoed voor verkoop naar het buitenland. In het dal zelf is een natuurpark ingericht met de diersoorten die wij steeds tegenkomen in de rotstekeningen: bizons, herten, everzwijnen en wilde paarden.

Laugerie-Basse en Laugerie-Haute

Stroomopwaarts rijdend door het dal van de Vézère komt men nog twee belangrijke herinneringen tegen aan de Cro-Magnonmens. Eerst het dorpje Laugerie-Basse dat gebouwd is onder een overhangende rots waar reeds in de 19e eeuw vindplaatsen ontdekt werden. Bij oudheidkundig bodemonderzoek in 1872 werd in de grondlaag van het Magdalénien een volledig menselijk geraamte aangetroffen, gelijk aan dat wat men in het prehistorisch museum van Les Eyzies ziet tentoongesteld. Verdere oudheidkundige vondsten die tot 1913 zijn gedaan kunt u vinden in het museum van Laugerie-Basse.

Het slechts 200 m verderop gelegen Laugerie-Haute ligt eveneens onder een vooruitspringende rotsformatie die met de opening naar het zuiden gewend een uitstekende bescherming biedt tegen de noordenwind, en zo al duizenden jaren geleden een ideale plaats vormde voor de eerste bewoners. Al in de 19e eeuw is men hier met opgravingen begonnen die tot aan de Tweede Wereldoorlog hebben voortgeduurd. De meeste vondsten zijn beland in het museum van Les Eyzies. Niet minder dan negen archeologische aardlagen vanaf het Périgordien tot de laatste periode van het Magdalénien leveren het bewijs dat deze plaats meer dan 20.000 jaar achtereen bewoond is geweest.

La Mouthe

Een andere prehistorische bezienswaardigheid is de grot van La Mouthe, gelegen aan een aftakking van de N706 ten zuiden van Les Eyzies. Hier werden al in 1895 rotstekeningen ontdekt, 100 m achter de door enorme rotsblokken versperde ingang. Het heeft jaren van arbeid gekost om de ingang van de rotsblokken te ontdoen. Het rotshol is 120m lang en op de laatste 20 m versierd met afbeeldingen van herten, paarden en bizons. Een bijzondere vondst was een puntgave stenen lamp.

Lascaux

Men noemt de grot van Lascaux wel de Sixtijnse Kapel van de prehistorische kunst, en niet ten onrechte, want in deze grot heeft de kunst van het stenen tijdperk haar hoogtepunt bereikt. De ontdekking door spelende kinderen in 1940 bleek een vondst van onschatbare waarde. Het betrekkelijk kleine rotshol van in totaal 150m lengte bevat nl. een groot aantal kleurige rotsschilderingen van alle in de ijstijd bekende diersoorten, waarvan het hert er één is; tevens nog zeer zeldzaam voorkomende afbeeldingen zoals het fabeldier de eenhoorn en een expressieve voorstelling van een stier die dodelijk getroffen is door een pijl, de ingewanden hangend uit de buik. Schuin vóór hem ligt een gestileerde mensfiguur.

In Lascaux zijn de ontwikkelingen in de kunst gedurende alle perioden van de ijstijd duidelijk te onderscheiden: van monochrome schetsmatige tekeningen uit het Aurignacien tot en met de vlot geschilderde kleurige voorstellingen van het Magdalénien.

Door de overweldigende toeristische belangstelling voor deze grotschilderingen moest Lascaux in 1963 gesloten worden omdat zich door de uitwasemingen van zoveel mensen (in 1962 ongeveer 200.000 bezoekers) klimatologische veranderingen in de grot voltrokken waardoor algen en zwammen ontstonden op de wanden, welke een bedreiging vormden voor de prehistorische kunstwerken.

Er is een volstrekt identieke kopie van de grot gemaakt, Lascaux II met natuurgetrouwe kopieën van de oorspronkelijke rotsschilderingen, welke toegankelijk is voor het publiek.

Cognac

Dit op ca. 3 km van Gourdon gelegen rotshol dat pas in 1953 werd geëxploreerd bevat naast de nodige stalagmieten en stalactieten ook fraaie rotsschilderingen die overwegend in het oudste deel van het Magdalénien zijn ontstaan (dus ± 18.000 geleden). De afbeeldingen betreffen voornamelijk herten, steenbokken en mammoeten. Opmerkelijk is de voorstelling van een door pijlen getroffen mens. In de bodem van de grot werden naast vuurstenen, lampen en beensplinters ook verfesten aangetroffen.

Pech-Merle

De grotten van Pech-Merle, ook wel Cabrerets genoemd, werden in 1922 ontdekt en

door de pastoor van Cabrerets, Abbé Lómozi, onderzocht en geïnventariseerd. Het ingewikkelde systeem van kronkelgangen beslaat in totaal een lengte van 2 km. Rotsschilderingen treft u aan op ca. 100 m van de ingang. De oudste tekening is een met rode verf aangebrachte handomtrek, gecombineerd door een aantal rode stippen in kringvorm er omheen.

Beroemd is de voorstelling met de paarden dat eveneens door hand afdrukken is omgeven. Een andere rotsschildering vertoont een combinatie van bizons, oerossen, paarden en mammoet. Verder zijn er afbeeldingen te zien van hyena's, herten, steenbokken, beren en wilde zwijnen. Hier en daar is ook een menselijke gestalte te onderscheiden. Het meest originele stuk is de afbeelding van een vis die veel van een snoek wegheeft.

Pech-Merle is voor de kunstgeschiedenis van fundamentele betekenis, omdat men hier in één grot de ontwikkelingen in de ijstijdkunst kan waarnemen. De hier gevonden kunstwerken bestrijken nl. een periode die reikt van het Aurignacien tot ver in het Magdalénien en dus een tijdsverloop van 20.000 jaar omspant.

Grotte de Villars

Deze grotten, ook wel Grotte du Aureau genoemd, liggen 4 km ten noordoosten van het dorp Villars en zijn sinds 1958 voor publiek opengesteld. De exploratie is nog niet geheel voltooid, zeker is dat het hier om een van de grootste grotten van Frankrijk gaat. Naast een groot aantal rotstekeningen ziet u hier ook ettelijke meerkleurige schilderingen uit het oudste deel van het Magdalénien.

De voorstellingen van hoofdzakelijk bizons en wilde paarden zijn goed geconserveerd dank zij een vliesdunne kalklaag die tevens borg staat voor de authenticiteit van deze prehistorische kunst.

Pair-non-Pair

De meest westelijk gelegen prehistorische grot van het Dordogne dal vindt u vlak voor de stad Bourg. Het is de grot van Pair-non-Pair, die eind 19e eeuw werd ontdekt. De wandschilderingen in de 30 m lange grot dateren uit het Aurignacien en vertonen de gebruikelijke mammoeten, bizons en wilde paarden.

Andere plaatsen in het gebied van de Vézère

Naast bovengenoemde grotten en abri's zijn er nog vele tientallen andere plaatsen in het gebied waar bewoningssporen van de prehistorische mens zijn gevonden en zijn er nog vele die op ontdekking wachten.

Zo is één van de belangrijkste sites die van Le Regourdou, waar het skelet van

een jong volwassene Neanderthaler is gevonden die ongeveer 90.000 jaar geleden leefde. Deze site ligt op dezelfde heuveltop als de beroemde grot van Lascaux. Ook bij La Ferrassie zijn beenderen gevonden van een Neanderthaler evenals bij Le Moustier. En het skelet van een 3-jarige bij Roc de Marsal.

Verder zijn in het gebied vele megalieten te bewonderen met name menhirs en dolmens.

Voor meer informatie zie ook de pagina's van de "Grotten in Frankrijk" op de website van Museum "Oer" (www.expo-oer.nl).

**Een uitgave van Museum "Oer"
Schoolstraat 7, Uft**

**Samenstelling en redactie, Arnold Willems
Januari 2016**